

Dragoslav Grujić

SZÖVETSÉGI ÉS KÖZTÁRSASÁGI TÖRVÉNYES RENDELKEZÉSEK A POLITIKAI SZERVEZŐDÉS ÉS SZABADSÁGÁRÓL*

A politikai szervezetekről szóló jugoszláv törvények összehasonlító elemzése arra utal, hogy az előírások többsége rendkívül leszűkíti a pártszerveződési szabadságot, hiszen nyitva hagyja a lehetőséget bármelyik párt munkájának könnyűszerű betiltására.

Jugoszláviában jelenleg valamiféle „vadon burjánzó” pluralizmus jött létre, s ezt a helyzetet most a politikai szerveződés törvénybe iktatásával próbálják rendezni. Ebből a célból Szlovéniában és Bosznia-Hercegovinában már meghozták a törvényeket, Horvátországban pedig a meglévő törvényt módosították, hogy legalizálhassák az újonnan létrejött pártokat. A többi köztársaságban törvénytervezeteket terjesztettek elő a politikai szerveződés szabályainak meghatározására.

Ellentétben az eléggé általánosnak mondható előítéletekkel, melyek szerint ezek a törvények lehetővé teszik a többpártrendszer bevezetését, tény, hogy a meghozott vagy beterjesztett törvények, kivéve részint a szlovént, a macedónt és bosznia-hercegovinait, nem a politikai rendszer összetevő részeként legalizálják a politikai pártokat. A szövetségi és a köztársasági törvényjavaslatok, akárcsak a módosított horvát előírások valójában átmenetiek, amelyeknek egyedüli célja, hogy lehetőséget adjanak a többpárti szerveződés törvényesítésére, de nem szabályozzák a pártok működését és részvételüket a politikai életben. Ezt a szerb törvényhozó egyértelműen kimondja a törvény szövegének indoklásában: „Ez a törvény jogilag nem szabályozza azt a lehetőséget, hogy alkotmányos jogával élve a polgár politikai szervezetekbe társuljon.” Ugyanebből az okból eredően Horvátországban is új törvény meghozatalára tettek javaslatot, mert a társadalmi szervezetekről és a polgárok egyesületeiről szóló meglévő törvény, „mint ahogyan a gyakorlatból kiderült, nem szolgáltatott jogi alapot az újonnan megalakult politikai szervezetek ténykedéséhez a politikai rendszer keretében”. Ennek megfelelően a horvátországi Közigazgatási és Igazságügyi Köztársasági Titkárság új törvénytervezetet terjesztett be a politikai társulásokról, ezt azonban itt nem mutatjuk be, mivel még mindig eljárás alatt van és mert minden meglévő horvát pártot a régi, általunk is feldolgozott törvény alapján legalizáltak.

A Szövetségi Végrehajtó Tanács által beterjesztett törvény indoklásában az áll, hogy általa a törvényhozó megpróbál „jogi alapot teremteni olyan politikai szervezetek létrehozásához a polgárok egyesülései útján, amelynek célja, hogy demokratikus és legális módszerekkel átvegyék és gyakorolják az államhatalmat”.

* Megjelent a Borba 1980. áprili 7–8-ai számában.

Mindegyik törvénynek (a javaslatokat is beleértve) közös vonása, hogy az alkotmány ún. kreatív értelmezéséhez folyamodik, s ilyen alapon próbálja törvényesen szavatolni a polgárok jogát a politikai egyesülésre. Létrejött a politikai konszenzus, hogy egyesületekben a polgárok politikai tevékenységgel is foglalkozhatnak, ami az eddigi megoldások szerint nem volt lehetséges.

A törvények külső leírása

Hogy mekkora a tarkaság ezekben a megoldásokban, az már a törvények, illetve javaslatok elnevezéséből is kiviláglik: „Törvény a politikai egyesületekről” (Szlovénia), „Törvény a társadalmi szervezetekről és a polgárok egyesületeiről szóló törvény módosításáról és kiegészítéséről (Horvátország), „Törvény a polgárok egyesüléséről” (B-H), „Törvénytervezet a politikai szervezetekről” (Szerbia), „Törvénytervezet a politikai szerveződéssről és egyesülésről” (Macedónia), „Törvény a politikai egyesülésről”, (a Crna Gora-i Demokrata Fórum kezdeményezése), és „Törvényjavaslat a polgárok társadalmi szervezetekbe és a polgárok egyesületeibe való egyesüléséről” (JSZSZK).

Külső leírásuk szerint megállapíthatjuk, hogy mindezeknek a törvényeknek hasonló a szerkezetük és rendszerük (egyedül a szerb és a Crna Gora-i nem tagolódik fejezetekre). Ugyanígy minden törvény azonos kérdéseket szabályoz: a fontosság mértéke, az egyesülés jellegének meghatározására szolgáló mércék leírása, a működés alapelvei és céljai, a megalapítás és bejegyzés módja, az okok, melyek miatt betiltható a működés, a törvényesség felügyelete, pénzellátás, átmeneti és zárórendelkezések.

Minden törvény azonos módon határozza meg a fontosság mértékét. Általuk szabályozzák azokat a módozatokat, ahogyan a polgárok megvalósíthatják szabadságukat a politikai egyesülésben és egyesületek alapításában. A Szövetségi Végrehajtó Tanács javaslatának első szakasza kimondja, hogy ezzel a törvénnyel rendezik a polgárok egyesüléseit a JSZSZK területén, ami alatt a két vagy több föderális egység területén kifejtett tevékenység és az egy köztársaságban illetve tartományban kifejtett tevékenység, valamint azoknak a szervezeteknek a tevékenysége értendő, amelyek „tevékenységükkel és programjuk irányvételével lehetővé teszik más köztársaságok illetve tartományok polgárainak csatlakozását is”.

Minden törvény megpróbálja az egyesülés fogalmát és formáját meghatározni. A szövetségi törvényjavaslat háromféle egyesülési formát különböztet meg: 1. társadalmi szervezet, 2. polgárok egyesülete és 3. politikai szervezet.

„A politikai szervezetek azok, amelyek politikai célokat fejtenek ki és tevékenységükkel a célok megvalósítására törekcsenek.”

„Társadalmi szervezeteket a polgárok akkor alapítanak, ha az egyesülés céljaival és feladataival hozzájárulhatnak saját általános és egyéni érdekeik megvalósításához.”

„A polgárok egyesületei azok, amelyekben az egyesülés céljaival és feladataival hozzájárulnak az egyéni és közös érdekek érvényesítéséhez.”

A szlovén, a horvát, a bosznia-hercegovinai, a szerb, a macedón és a Crna Gora-i törvények szinte szóról szóra átveszik ezt a felosztást.

A boszniai törvény fogalmilag megkülönbözteti a politikai egyesületet, amelyben politikai tevékenységet fejtenek ki, s politikai célokat valósítanak meg.

A szerb és a macedón javaslatban politikai szervezetekről van szó, amelyek értelemszerűen „a polgárok önálló és önkéntes szervezetei (pártok, egyesületek, szövetségek, mozgalmak és más szervezetek), s tevékenységükkel politikai célokat valósítanak meg”. Ugyanígy definiálja a politikai szervezeteket a macedón, valamint a Crna Gora-i javaslat is. Egy szóval, minden törvényben egységes kritériumok alapján határozzák meg az egyesületek formáit és céljait.

Az egyesülés céljai

A szövetségi törvényjavaslat az érdekek két nagy csoportját különbözteti meg, amelyek miatt politikai egyesületek alakulnak. Ezek: 1. „azoknak az érdekeknek és jogoknak a megvalósítása a JSZSZK alkotmányával összhangban, amelyeket a társadalmi berendezés alapjai határoznak meg” és 2. „meghatározott társadalmi ügyek intézése és olyan különféle tevékenységek fejlesztése, amelyekkel kielégíthetők és tovább fejleszthetők az egyéni és közös szükségletek”. Ezeket a szükségleteket a törvényhozó a következőképpen operacionalizálja: 1. politikai, 2. művelődési, 3. tudományos, 4. nevelői-oktatói, 5. szociális, 5. egészségügyi, 7. testnevelési, 8. gazdasági, 9. műszaki, 10. idegenforgalmi, 11. szakmai és 12. a polgárok egyéb alkotói és humanitárius szükségletei, érdekei.

Ezeket a célokat minden törvény átveszi, azzal, hogy némelyek közelebből is operacionalizálják a politikai célokat. Így például a szlovén törvény kimondja, hogy a politikai szervezetekbe való egyesülés célja „közreműködés az emberek politikai akaratának kialakításában a közélet minden területén, politikai álláspontok elfoglalása, politikai kezdeményezések indítása, irányadás saját képviselőiknek a képviselői testületekben, részvétel a jelöltek előterjesztésében és meghatározásában a választások alkalmával, valamint a hatósági szervek, a közéleti és társadalmi funkciót betöltő képviselők munkájának követése.”

A szerb törvénytervezet nem operacionalizálja a célokat, hanem megelégszik azzal az általános rendelkezéssel, miszerint a politikai szervezetek azok, amelyek „politikai célok megvalósítása érdekében alakulnak”.

A macedón javaslat ugyanazt az operacionalizálást adja, mint a szlovén, míg a Crna Gora-i egyáltalán nem operacionalizálja azokat a politikai célokat, amelyek miatt az egyesületek létrejönnek.

A törvények egységesen határozzák meg a politikai szervezetek jogi szubjektivitását, s egyaránt jogi személynek tekintik őket, s ugyancsak egységesen mondják ki, hogy a munkájuk nyilvános és társadalmi ellenőrzés alatt áll, amire a bejegyzésre illetékes szerv jogosult.

Céljaik valóra váltásához a politikai szervezeteknek bizonyos eszközökkel kell rendelkezniük. A törvényhozó előírásai szerint ezeknek az eszközöknek a következők lehetnek a forrásai: tagsági díjak, önkéntes adományok, ajándékok, hagyatékok és egyéb források. A szlovén, a horvát, a boszniai, a macedón törvények előírnyozzák, hogy a politikai szervezetek a társadalmi-politikai közösség költségvetéséből is finanszírozhatók. A horvát törvény nem határozza meg ennek a pénznek sem a nagyságrendjét, sem a bevételezés és felosztás módját. A szlovén és a macedón törvény ellenben kimondja, hogy ennek a támogatásnak a mértéke arányos a parlamentben elfoglalt helyek számától.

A boszniai törvény olyan megoldást irányoz elő, amely szerint az eszközök nagyságát a társadalmi-politikai közösség határozza meg attól függően, hogy milyen mértékű és természetű közmeghatalmazásokat ruháznak át az egyesületekre. Az újonnan megalapított egyesületek számára, amelyeknek legalább 2000 tagjuk van, kivételesen az 1990. évi támogatás összegét is előírták, mégpedig az idén januárban megvalósított bruttó személyi jövedelem háromhavi átlagának szintjén. A macedón törvény szintén a részarányos finanszírozás mellett van, da csak annyit mond, hogy „a társadalmi-politikai közösség anyagi és egyéb támogatást nyújt az egyesületek ténykedéséhez”. Ellenben ennek milyenségéről és mennyiségéről egy szót sem szól.

Törvényhozóink háromféle megfogalmazást különböztetnek meg a politikai szervezetek munkájának betiltására: „Nem vehető be a nyilvántartásba”, „a munka betiltható” és „a munka beszüntethető”.

A szövetségi törvény nyolcféle esetet sorolt fel, amikor a társadalmi szervezet vagy egyesület nem vehető nyilvántartásba, mégpedig, ha a megalapítás célja:

1. a JSZSZK alkotmányával meghatározott társadalmi rend alkotmányellenes megváltoztatása;
2. az ország területi egybetartozásának, biztonságának és védelmének megbontása;
3. a béke és az egyenrangú nemzetközi együttműködés veszélyeztetése;
4. az ember és a polgár alkotmányosan szavatolt jogainak és szabadságainak megcsorbítása;
5. nemzeti, faji és vallási gyűlölködés és türelmetlenség szítása;
6. bűncselekmények elkövetésére való ösztönzés;
7. az emberi környezet és egészség veszélyeztetése, vagy a közérkölcms megsértése;
8. amennyiben az előírt határidőn belül nem hangolja össze alapszabályait e törvény szövegével (16. szakasz).

A köztársasági törvényhozók részint átvették ezt a listát a szövetségi törvényhozótól, de ki is bővítették további okokkal, amelyek miatt betiltható a tevékenység vagy megtagadható a nyilvántartásba vétel. A legrestriktívebb a horvát törvény, amelynek különálló és igen terjedelmes, mintegy 20 szakaszból álló fejezete foglalkozik a bejegyzéssel, és a munka megszüntetésének, illetve betiltásának kérdéseivel. Mindenekelőtt egy általános rendelkezés kimondja, hogy „nem jegyezhető be a polgároknak az az egyesülete, amelynek alapszabálya és programja az alkotmány és a büntető törvénykönyv által tiltott tevékenységet irányoz elő”.

Ezenkívül a horvát törvény további öt esetben is betilthatja az egyesület működését:

1. ha a társadalmi szervezetek, illetve a polgárok egyesületének illetékes igazgatási szerve így határoz;
2. ha megállapítást nyer, hogy a társadalmi szervezet, illetve a polgárok egyesülete beszüntette működését, illetve, ha az alapszabályban meghatározott időnek a kétszerese is elmúlik anélkül, hogy a közgyűlést összehívták volna;
3. ha a társadalmi szervezet, illetve a polgárok egyesülete tagjainak létszáma a bejegyzési feltételként megszabott létszám alá csökken;
4. ha alapszabályaival ellentétesen ténykedik, vagy ha nem teljesíti az alapítás céljaul kitűzött feladatait;
5. ha a társadalmi szervezet, illetve a polgárok egyesülete tevékenységét betiltják.

A bosznia-hercegovinai törvényben a fentiekhez hasonló rendelkezések mellett még azt is kimondják, hogy nem jegyezhető be a nyilvántartásba az a szervezet, amely „a nemzeti és vallási hovatartozás alapján alakul, hacsak nincs összhangban azzal a törvényvel, amely a vallásközösségek jogi helyzetét rendezi”.

A szerb törvényjavaslatnak is van ehhez hasonló rendelkezése, hozzátéve, hogy „nem jegyezhető be olyan szervezet sem, amely vallási kizárólagosságot hirdet és olyan nemzeti célokat kíván valóra váltani, amelyekkel mások alkotmányos szabadságait és jogait, alkotmányosan megállapított érdekeit sértik és fenyegetik.” Ez a javaslat ugyancsak tiltott cselekvésnek tekinti a „hódító háború, az erőszak és a terror” propagálását.

A törvényhozók lehetővé teszik a már bejegyzett szervezetek munkájának betiltását is. Az SZVT javaslata szerint ez történik, ha „a 16. szakaszban felsorolt célok megvalósításán dolgozik” (a 16. sz. foglalja jegyzékbe a tiltott célokat). Akkor is betiltható a munka, ha ügyeit „nem az alapszabályokban meghatározott módon, illetve nem a törvényvel és az alapítási célokkal összhangban” intézi. A betiltás harmadik indítékának azt tekintik,

ha az egyesület olyan nemzetközi szervezethez csatlakozik, amelynek munkájában a nálunk tilalmasnak megjelölt célok megvalósítására irányuló tevékenység is megtalálható.

Minden köztársasági törvényben ehhez hasonló módon rendezik a betiltás kérdését.

Mint már említettük, a törvényhozók ismerik azt a fogalmat is, amelyet úgy hívnak, hogy „a szervezeti munka megszűnésének alapjai”. A szövetségi törvényhozó négy ilyen alapot említ:

1. a szervezet határozata,
2. ha a taglétszám az alapításra megszabott létszám alá csökken,
3. ha tilalmas célok megvalósításán fáradozik,
4. ha megállapítják, hogy megszüntette munkáját.

A szlovén törvény ilyen alpnak tekinti azt az esetet is, ha egy évvel a mandátum lejárta után nem választják meg saját szerveiket. Ugyanez a rendelkezés, azonos határidővel megtalálható a macedón törvényjavaslatban is, míg Horvátországban ez a határidő „kétszer nagyobb annál az időszaknál, amelyet az alapszabály ír elő a közgyűlések megtartására”. Bosznia-Hercegovinában a törvény nem foglalkozik részletesebben az okokkal, amelyek miatt a munka megszűnik, csupán azt mondja, hogy ez akkor következik be, „amikor a bíróság ilyen döntést hoz”. A szerb tervezet ilyen megszűnési alpnak tekinti azt is, „ha hat hónapon belül nem jegyzik be a nyilvántartásba e törvény alapján.” A Crna Gora-i javaslat a munka megszüntetésének azt a lehetőségét is fenntartja, ha megállapítják, hogy egyes elemeiben egybevág valamely már korábban bejegyzett szervezet bejelentett tevékenységével.

A munka betiltásában ugyanaz a szerv illetékes, amely a bejegyzést végzi. Minden törvény előírja, hogy a betiltás ellen az illetékes bíróság előtt lehet panaszt tenni. Kivétel a szlovén törvény, amely nem irányoz elő bírósági döntőbíráskodást, hanem a betiltási határozat ellen közigazgatási per indítható.

A politikai szervezetek megalapítása

A törvényhozók két szakaszt különböztetnek meg a politikai szervezetek alapítási eljárásában. Az elsőbe tartozik az alapítás kezdeményezése és mindaz a művelet és eljárás, ami az alapítók kötelességét képezi (ide tartozik a feltételek biztosítása, melyek között a polgárok mint alapítók megjelenhetnek, valamint az alapítók számának és a közgyűlés összehívásának meghatározása), s ez a szakasz a bejegyzési kérelem benyújtásával zárul.

Ezt követi a bejegyzési eljárás, amelynek során az illetékesek megállapítják, hogy a feltételek és határidők tekintetében az alapítók eleget tettek-e a törvény rendelkezéseinek. A törvényhozók különállóan és egymástól eltérően állapították meg azokat a feltételeket, amelyek alapján be(nem) jegyezhetők a politikai szervezetek és elrendelhető betiltásuk.

A szövetségi törvényhozó előírászata szerint legkevesebb 50 nagykorú polgár alapíthat politikai szervezetet. Szlovéniában, Macedóniában és Crna Gorában ezzel szemben már 20 polgárnak is joga van az alapításra. Bosznia-Hercegovinában ehhez 30, Szerbiában 100 személy kell.

A szlovén törvény megköveteli, hogy az alapítók lakóhelye Szlovéniában legyen, Bosznia-Hercegovinában és Crna Gorában elég, ha az alapítóknak jugoszláv állampolgárságuk van, míg a szerbiai törvény nem említ állampolgárságot, de azt követelménynek tekinti, hogy az alapítók szavazati joggal rendelkezzenek. E „pozitív” rendelkezések mellett a törvények felsorolják a „negatív” meghatározókat is, vagyis azokat a feltételeket, melyek között egyes polgárok nem jelentkezhetnek, mint pártalapítók. A szövetségi törvényhozók szerint nem lehet alapító tag az a polgár, aki „bírósi ítélet szerint bűncselekményt követ el:

1. a szocialista öngazgatási társadalmi berendezés alapjai és a JSZSZK biztonsága ellen;
2. a JSZSZK fegyveres erői ellen;
3. az emberiség és a nemzetközi jogok ellen;
4. az ember és a polgár szabadságai és jogai ellen”.

Ez a tilalom öt évre szól azok ellen, akiket ilyen bűncselekmény miatt elítéltek, mégpedig a büntetésük letöltésétől, megkegyelmezésüktől vagy a büntetésük elévülésétől számítva.

Szlovéniában, Szerbiában és Crna Gorában a törvény nem irányoz elő ilyen alapon semmiféle megkülönböztetést a polgárok között, úgyhogy ezekben a köztársaságokban bármelyik polgár alapítója lehet valamely politikai szervezetnek. A macedóniai törvényjavaslat azzal a megszorítással él, hogy alapítóként „nem jelenhet meg olyan személy, akit bírósági ítélettel részint vagy teljesen megfosztottak polgári jogaitól”. Bosznia-Hercegovinában nem lehet politikai egyesület alapítója az a személy:

1. aki ellen biztonsági intézkedéseket tettek, s megvonták jogát a nyilvános fellépésre – amíg ez a tilalom tart;
2. akitől bírósági döntéssel megvonták üzleti képességének elismerését.

Restriktivitásában a horvát törvényhozó jár az élen, amely nem engedélyezi alapítóként való megjelenésüket mindazoknak a polgároknak:

1. akiknek biztonsági intézkedésként megtiltották a nyilvános szereplést, a tilalom lejártának idejéig;
2. akiket a bíróság elítélt olyan bűncselekményért, amelyet a szocialista öngazgatási társadalmi berendezés és a JSZSZK biztonsága ellen követtek el;
3. akiket olyan bűncselekményért ítélték el, amelyet a társadalmi és magánvagyon, valamint az emberi méltóság és erkölcs ellen követtek el;
4. akiket bármilyen más bűncselekményért három évnél hosszabb börtönbüntetésre ítélték, felfüggesztés nélkül.

A 2., 3. és 4. pont szerinti tilalom időtartama kétszerese a szövetségi javaslatban előlátottnak – tíz évig tart a büntetés letöltésétől, a megkegyelmezéstől vagy a büntetés elévülésétől számítva. A horvát törvény abban is kivételt képez, hogy a kezdeményezésre javaslatot tehetnek és mint alapítók megjelenhetnek a társadalmi szervezetek és az érintett társadalmi jogi személyek is.

Egyedül Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában irányozták elő, hogy külföldiek is alapíthatnak maguknak egyesületet, de csak olyanokat, amelyek nem politikai jellegűek, vagyis amelyek „művelődési, tudományos, technikai és más hasonló célokért küzdenek”. Bosznia-Hercegovinában ezenkívül a nemzetközi egyesületeknek is lehet székhelyük, „ha tevékenységük összhangban van az alkotmánnyal és a nemzetközi megállapodásokkal, s működésük nem fenyegeti a békét és az egyenrangú nemzetközi együttműködést”.

A társadalmi szervezetek és a polgárok egyesületei az alapító közgyűléssel alakulnak meg. Az SZVT javaslata szerint a közgyűlés köteles határozatot hozni a megalapításról és az alapszabályokról. Az alapító okiratnak tartalmaznia kell: az alapítók nevét, a szervezet elnevezését, székhelyét, céljait és feladatait, valamint a meghatalmazott személy nevét, aki a nyilvántartásba vétel ügyeit intézi.

A szerb törvény szerint az alapító aktusnak ugyanazokat az adatokat kell tartalmaznia, amelyeket a szövetségi törvényhozó irányozott elő, míg Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában a törvény nem írja elő az alapításról szóló határozat tartalmát.

A macedón törvény arra kötelezi az alapítót, hogy az alapító közgyűlésen határozzák meg az alapszabályokat és a programot, s válasszák meg a vezetőséget, míg a Crna Gora-i javaslat csak az alapszabályok meghozatalát írja elő (vagy alternatív megoldásként a programot kell elfogadni, az egyesület elnevezésének és székhelyének feltüntetésével).

Az alapító közgyűlés után az alapítók benyújthatják kérelmüket a bejegyzésre. A

szövetségi kormány által előterjesztett törvény értelmében a kérelemhez csatolni kell az alapító okiratot és az alapszabályokat, s a kérelmet a megalapítástól számított 30 napon belül kell átadni a bejegyzésre jogosult szervnek, azzal, hogy ezt „a bejegyzésre illetékes szervet az a köztársaság határozza meg, amelynek területéhez az egyesület székhelye tartozik”. A szlovén törvényhozó úgy rendelkezik, hogy a bejegyzési javaslatához mellékelni kell „az alapító közgyűlés jegyzőkönyvét, az alapszabályt és a programot”, s mindezt átadni az illetékes községi közigazgatási szervnek abban a községben, ahol a bejegyzésre előterjesztett egyesület székhelye volt.

A horvát törvény 31. szakasza megköveteli, hogy a társadalmi szervezet jegyzékbe vételéhez mellékelni kell: „az alapítói határozatot, az alapító közgyűlés munkájáról szóló jegyzőkönyvet, az alapszabályt, az alapítók névjegyzékét, a kollegiális igazgatói szerv tagjainak névsorát és a képvisellel meghatalmazott személyek nevét”. Ezt a kérelmet az alapító közgyűlés megtartásától számított 15 napon belül kell benyújtani a köztársasági közigazgatás általános ügyekkel megbízott hivatalához. Bosznia-Hercegovinában a törvény ezzel a feladatkörrel a bejegyzési bíróságot ruhazza fel. A bejelentő laphoz a programot, az alapszabályokat és a meghatalmazott személyek névjegyzékét kell csatolni.

Jegyzékbe vétel

A szerb törvényhozó úgy irányozta elő, hogy a nyilvántartást a köztársasági közigazgatás igazságügyi szerve vezeti. A törzskönyvi bejegyzés bejelentőjét a meghatalmazott személy nyújtja be, együttesen az alapító okirattal és az alapszabályzattal. Macedóniában a nyilvántartást az illetékes köztársasági közigazgatási szerv vezeti, a bejegyzést viszont abban a községben intézik, ahol a megalapított szervezet székel. A törzskönyvezési javaslatához az alapító közgyűlés jegyzőkönyvét, az alapszabályokat és a programot kell csatolni.

A Crna Gora-i javaslat nyilvános törzskönyvről beszél, s a bejegyzést az illetékes bíróság végzi. A többi törvénytől eltérően, melyekben jóváhagyási rendszer érvényesül, egyedül a Crna Gora-i javaslat alkalmazza a bejegyzésben a „bejelentési rezsimet”, amely magában foglalja az alapszabályokat (alternatívában: a szervezeti és programakutásokat), három felelős személyi adatait, valamint az egyesület székhelyét, teljes nevét, rövidítését és jelét. Ezeket az okmányokat az alapító közgyűlést követő egy hónapon belül kell benyújtani.

Magát a jegyzékbevételi eljárást is különféle képpen szabályozzák a köztársasági törvények. A szövetségi törvényjavaslat nem határozza meg közelebbről a bejegyzési eljárást, s csak annyit mond, hogy a törzskönyvi bejegyzést a köztársaság illetékes szerve végzi. Ez a javaslat a következő adatok törzskönyvezését tekinti kötelezőnek: elnevezés, székhely, célok, a meghatalmazott személyek címe. A szövetségi törvényhozó ugyancsak előirányozza, hogy „a törzskönyv vezetésének módját és a bejegyzési űrlap tartalmát az igazságügyi szerv munkáját irányító tisztségviselő írja elő”.

Szlovéniában, Horvátországban, Szerbiában, Macedóniában a jegyzékbe vételt a közigazgatási szerv intézi. Crna Gorában és Bosznia-Hercegovinában ezzel a feladattal a bejegyzési bíróságot bízták meg. Mindegyik törvény kimondja, hogy a törzskönyvezett adatok nyilvánosak és megjelennek a Hivatalos Lapban. A politikai egyesületekről szóló szlovéniai törvény nem sorolja fel, hogy milyen adatok kerülnek a törzskönyvbe. A horvát törvény szerint nyilvántartásba veszik az alapításról, a tevékenységről, az elnevezésről, a székhelyről szóló adatokat, bejegyzik a meghatalmazott személyek nevét, az igazgatási szerveket és a polgárok társadalmi egyesülete megszűnésének feltételeit. Bosznia-Hercegovina törvénye külön feltételeket is állít: az általános adatokon kívül,

amelyek minden köztársaságban bekerülnek a törzskönyvbe, itt még azt is fel kell tüntetni, hogy „politikai egyesülésről van-e szó, olyanról, amely részt vesz a jelöltek előterjesztésében és meghatározásában a képviselői választásokon vagy az egyesülésnek más formája van”.

A szerb törvényjavaslat szerint a törzskönyvbe az alapításról, a megszűnésről és a szabálymódosításokról szóló adatokat kell bejegyezni. A macedón törvényhozó nem pontosítja a nyilvántartás tartalmát, ami a törzskönyvbe kerül, míg a Crna Gora-i a következő adatok bejegyzését követeli meg: alapszabály, az egyesület címe, neve, rövidítése, jele és három felelős személy személyi adatai.

(Nagy József fordítása)